

συνθήσεις των άλλων ανθρώπων που ζούν σ' άλλα μέρη. Σ' έμεις, μολονότι σέ κανέναν κλάδο τής κοινωνικής ζωής δέν εφάνηκεν ακόμη μια μεγαλοφυΐα που νάχη σημασία γιά τήν οικουμένη ολην, είναι φαινόμενο παρηγορητικό και κολορικό, τὸ κίνημα που γίνεται γιά τή γλώσσα κ' ἡ σημαντική πρόοδός του, που καθημερινά γίνεται φανήσιμη, και τούτο χάρη στους άντρες που είναι ἀληθινά τέκνα του Ρωμαϊκού λαού. Τὸ κίνημα τούτο τὸ μόνο, που δείχνει νά χαράζει ἡ πανόρα αὐγὴ τής ἀναγέννησής, είναι περισσότερο παρά σ' ὅλα τ' άλλα μέρη, παλιὸ στήν Κέρκυρα, κ' ἐδῶ ὅχι τυχαία, ἀλλὰ γιατί τὸ νησί μας, που δέν ἐπατήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἔλαβε κάποια μόρφωση ἀνώτερη, παρά οἱ ἄλλοι Ἕλληνες και προιμότερα ἐγεννήθηκαν ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι που εἶδαν κ' ἐκατάλαβαν τὸ σωστό, τόσο σ' ἄλλα κοινωνικά ζητήματα ὅσο και σ' ἄλλοι γλωσσικά. Ἔτσι τώρα κοντεύουν νά περάσουν ἐκατὸ χρόνια ἀφόντας ὁ Σολωμός ἐψάλεν ἐδῶ τὸν Ἕλληνα τὸν Ἐλεφτεριά, σύγχρονος ὄντας τοῦ μεγάλου πολίτη Καποδίστρια, και ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Σολωμοῦ ὡς σήμερα, δέν ἐπαψε ἡ παράδοση: ὁ Βαλαωρίτης ἐδῶ ἀνατράφηκε, ὁ Πολυλάς ἐδῶ ἐζήσε, ὁ Καλοσγούρος, ὁ Μαρκοράς ἐδῶ ἐγεννήθηκαν, γιά νά μὴν ἀναφέρω παρά πεθαμένους και ἕνα γέροντα ἀναγνωρισμένον ἀπὸ ὅλο τὸν Ἕλληναισμό. Στὴν Κέρκυρα γραμματισμένος ἔχει νά εἰπῆ δημοτικιστής, κ' ἐδῶ είναι ἄγνωστοι οἱ φανατισμοί, οἱ ἀνόητοι και βάρβαροι, που αἰματωκόλισαν δύο φορές τὴν Ἀθήνα. Ἀλλὰ οἱ ἄντρες τούτοι και ὅσοι σήμερα ζούν δὲ θά ὑπαρχαν, ἂν ὁ λαὸς τής Κέρκυρας δέν ἦταν ἀρετὰ μορφωμένος, ὥστε νά τοὺς βγάλει ἀπὸ τὰ σπλάχνα του, και σήμερα μᾶς ἴφανερα ἕναν αὐτοδίδαχτο, ἕνα τέκνο γνήσιο δικό του, που δέν ἔλαβε οὔτε ἀνατροφή σὲ σχολεῖα, οὔτε ἐταξίδεψε, οὔτε ἔμαθε γραμματική κ' ἐπιστήμες, μὰ που ἔχει στήν καρδιά του τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, και ψέλνει, ὅπως ψέλνει τὰ ἄλλα και μαγεύει μὲ τὸ στίχο του και μὲ τὴ μουσική του. Εἶναι χωριάτης ὁ Περούλης ἀπὸ τὸν Πευκαίο, και ζῆ ἀπὸ τὸν τίμιον κόπο του. Στὸ χωριὸ μέσα ἔχει ἕνα τσαγκαράδικο ὅπου δουλεύει μὲ τέσσερους ἐργάτες, που τὸν ἀγαποῦν και τὸν σέβονται, και τούτοι είναι οἱ τραγουδιστὲς του: ἀφ' ὧν βγάνει τὰ τραγούδια, σὰν τὸ «Ἐκείνη», τὰ τονίζει δίχως νά ξέρει μουσική θεωρία, τὰ μαθαίνει στους ἐργάτες του και τοὺς στέρνει τὲς καλοκαιρικές νύχτες στὴ χώρα και στὰ τιμοτινά χωριά νά τὰ ψέλνουν τοῦ κόσμου.

Τὸν εἶδα κ' ἐγώ, εἶναι πενηντάρης, λίγο καμπύρης, ἀλλὰ τὸ μάτι του λάμπει και τὸ μέτωπό του εἶναι πλατὺ και καθάριο, και ἀνανοήθηκα ἀθέλητα τὸν Hans Sachs, ὅπου ἦταν

Schuh
maeher, und poet dazu.

Μὲ τὸν Περούλη ὁ μεταίωνας μᾶς δείχνει τὰ καλά του.

Σήμερα τυπώνεται και ἄλλο τραγούδι τοῦ «Σ' εἰμένα». Ὅσοι θά τὸ διαβάσουνε θά δικαιώσουνε τὰ λόγια που εἶπαμε παραπάνω και θά σκεφτοῦνε μαζί μας ὅτι τέτοιο τραγούδι ἀπὸ ἄνθρωπο χωριάτη και ἀγράμματο εἶναι πραγματικά φαινόμενο που ἀξίζει νά τὸ καλοξετάσῃ κανένας. Ἐνας τρανὸς ποιητής, Κερκυραῖος και αὐτός, ὅταν τὸ διάβασε δάκρυσε κ' εἶπε:—«Εἶναι Γερμανική τοῦ Σίλλερ ποίηση».

Νά τώρα και τὸ τραγούδι:

Ἦθελα κύνος νά γενῶ
Ν' ἀρθῶ σὸ περιγιάλι
Στὰ μυρισμένα ἀνάμεσα
Λουλούδια νά κρυβῶ,
Και σὰν διαβαίνεις νά πετῶ
Στὴν τρυφερό σου ἀγκάλη
Νά παίρνω ἀπὸ τὰ χεῖλή σου
Ἐνα φιλὸ ἀκριβό.

Και τὰ φτερά ἡ ἀγάπη σου
Τ' ἀδύνατα νά βιάσῃ
Ποῦ ν' ἀνεβῶ στὰ σύγνεφα
Στὰ βάθη τ' οὐρανοῦ,
Κι' ἀκόμα πῶ ψηλότερα
Ἐκεῖ που σώνει ἡ πλάση
Νά πάγω νάβρω τὴν πηγὴ
Τ' ἀθάνατου νεροῦ.

Και νά σ' τὸ φέρω νά τὸ πῆς
Ἀθάνατη νά γένῃς,
Βασίλισσα πεντάμορφη
Ὅσο δὲ βάζει ὁ νοῦς,
Κι ἐμένα ὁ τάφος ἕς δεχῆ
Μὰ σὸ πάντα νά μένῃς
Τοῦ κόσμου τὸ προσκύνημα
Σὲ χρόνους μακρονούς.

Διαβάζοντας τὸ τραγούδι τούτο, ἄθελα σκεπτόμουν τὸ Σκωτζέζο ΒΗΓΗΣ, γιατί σὲ καμιά δεκαριά ποιήματά του ἔτσι τραγουδαί και αὐτός, μὲ τέ-

τοια φυσικότητα και χάρη. Και πῶ νά πιστέψω, γιά νά ξηγήσω τὸ φαινόμενο τούτο, ὅτι ὅλοι οἱ αὐτοδίδαχοι ποιητᾶδες ἔχουνε στήν πρώτη φανέρωσή τους τὴν ἴδια και ἀπαρράλληλη ψυχή.

ΤΙΜΩΝΑΣ

ΣΚΙΑΣ ΓΡΟΘΙΕΣ

(Κοίταξε φύλλα 157, 158, 159, 160, 161).

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σκιας, δὲ θά θυμᾶται πιά ὁ ἀναγνώστης, εἶχε δύο μέρη, τὸ ἕνα, καθὼς λένε, χειρότερο ἀπὸ τ' ἄλλο. Ὁ ἐπικριτὴς «δέν ἀφῆκεν ἀπρόσβλητον οὐδὲ τὸ δεύτερον μέρος, ἦτοι τὸ ἱστορικόν» (σελ. 42). Δέν μποροῦσε νὰ φῆσει και ὁ κ. Σκιας δίχως ἀπάντηση, φαινομενική τουλάχιστο, ὅσα ἔγραφε ὁ ἐπικριτὴς γιά τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ βιβλίου, ἀλήθεια ἱστορικὸ χάρη στήν κριτική του, παράδοξη και ἀλαφριά—τὴν «ἱστορία που τῆς ἔλειπε ὁ νοῦς ὁ ἱστορικός» καθὼς εἶπε ὁ κ. Ψυχάρης.

Τῆς κριτικῆς αὐτῆς καρπός, κολοκύνθη στὸ εἶδος, πρόβαλε ἡ θεωρία πως ἡ καθαρεύουσα εἶτανε και στήν ἐποχὴ τοῦ Σοριανῶ (1500) κ' εἶπειτα «τὸ σχετικῶς τελειότερον και εἰς εὐρύτερον κύκλον ὁμοεθνῶν διαδεδομένον ὄργανον συνεννοήσεως»—ἡ «καινὴ γλώσσα» τοῦ ἔθνους! Τάποδειξε ὁ κ. Σκιας «τρανὸς» ἐννοεῖται κ' ἐτούτο μ' ἕνα σωρὸ ἱστορικές μαρτυρίες, που τέτοιο πράγμα δέν ἀποδείχνουν—ὅπως παρατήρησε, και τὸ ἐξήγησε στήν κρίση του ὁ ἐπικριτής. Ἐβρισκε ἀκόμα πως ἡ κολοκύνθη αὐτὴ θεωρία ἐρχεται σ' ἀντίφαση μ' ὅσα ἔλεγε λίγο πρὶν ὁ κ. Σκιας στὸ βιβλίον του, ὅτι «ἡ δημώδης ἦτο ἤδη πρὸ τῆς πτώσεως (τῆς Πόλης) διαδεδομένη εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔθνους (=εἰς εὐρύτερον κύκλον ὁμοεθνῶν) και ἐπεκράτει ἐσημέραι περισσότερον». «Ἡ ἀνακάλυψις αὐτῆ τῆς ἀντιφάσεως, λέει ὁ κ. Σκιας, οὐδὲν ἄλλο εἶναι: εἰμὴ παρανόησις τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων και παρεξήγησις τῆς φράσεως κοινὴ γλώσσα ἦν μεταχειρίζεται ὁ Σοριανός. Ὁμιολόγησα ἀληθῶς, ὅτι ἤδη πρὸ τῆς κλίσεως οἱ ὁμιλοῦντες και γνωρίζοντες τὴν δημώδη ἦσαν ἀσυγκρίτως πολυπληθέστεροι τῶν ὁμιλούντων τὴν ἄρχαίαν ἑλληνικήν και τὴν ἀρχαίωςαν νεοελληνικήν, ἀλλ' ἡ δημώδης εἶναι διεσπασμένη εἰς διαλέκτους, ὧν αἱ ἀπ' ἀλλήλων διαφοραὶ εἶσι και σήμεραν εἶναι σημαν-

Ληός, ὅπου μαζῆ ἔχορέψαμε. μ' ἔθαλε, λέει, στήν καρδιά του: και θά μὲ πάρει, λέει, και τοῦ τὸ πιστεύω. Μοῦ ὀρίστηκε, μὲ τὸ χέρι ἀπάνου στήν εἰκόνα τῆς Παναγίας σου, Στάθη, πῶς θά μὲ στεφανώσῃ: ἀλλοῦως δέν τὸν ἔφωνα νά μ' ἀγκαλιάσει».

«Τί ἔκαμες;» τῆς εἶπε ὁ πατέρας μὲ μεγάλον πόνο: κ' αἰσθάνθηκε πῶς τὰ πόδια του ἀδυνατίζαν, πῶς τὰ γόνατά του ἐκοβόνταν, κ' ἐκάθισε κατὰ γῆς γιά νά μὴν πέσει. Ἡ ντροπὴ τὸν ἐκυρίεψε, ἐκρούψε τὸ πρόσωπό του μέσα στίς παλάμες του, κ' ἔκλαιγε μὲ παράπονο.

«Σταλαχτή» ἔκαμε ὁ Σταθης εἶπειτα ἀπὸ λίγο αἰμένα δὲ μούπες ἔτσι».

«Σ' τῶπε δὲ σ' τῶπε, ἐγένηκε» ἀπολογήθηκε ὁ Θανάσης, χωρὶς νά σηκώσῃ τὸ πρόσωπο: «ὅλα τὰ κακά, ὅλες οἱ ἀδικεῖς ἔρχονται ἀπὸ τοὺς πλούσιους: ὁ πτωχὸς λαὸς ὑποφέρει, κ' ἄστοι τυραγνοῦνε. Τί νά κμω τώρα; τί νά κάμῃ και τούτη;»

Μία στιγμή ἐσώπασαν κ' οἱ οἱ οἱ τούς, κ' εἶπειτα ὁ Σταθης στενοχωρημένος εἶπε:—«Ὅ, τι ἐγένηκε δὲ διορθώνεται: ἄς κοιτάξουμε νά βολερωτῶν τὰ πράματα, και νά γλυτώσῃ και τούτη».

«Πῶς;» ἐρώτησε ὁ γέροντας κουνώντας πικρά τὸ κεφάλι: «τούτη δέν ἔχει τίποτα στὸν κόσμον: γιατί κ' ἐκεῖνο ποῦχε ὡς ἔχτες, τὴν τιμὴ τῆς, τῆς

τὴν ἐπῆρε». Κ' ἐβόλθηκε πάλι νά κλαίει.

«Μὴν κάνεις ἔτσι» τοῦ ἀπάντησε ὁ ἄλλος μὲ σπλάχνος: «πᾶμε νά βροῦμε τὸν κύρ Γιωργή και νά τοῦ μιλήσουμε».

«Πᾶμε ν' ἀκούσω και ἀπὸ τὰ χεῖλή του τὴν καταδίκη τῆς. Εἶνε γιά πνίξιμο, ἡ κακομοίρα». Κ' ἔτσι λέγοντας ἔκαμε δύναμη τοῦ ἑαυτοῦ του κ' ἐσηκώθηκε.

Κι' ἀφ' ἴν τῆ στιγμή τοὺς εἰμωσε τοῦ Στάθη ἡ νουκίκα, που ἐπέταξε τὴ μπόλια τῆς ἀπὸ τὸ κεφάλι, κ' εἶπε θρηνητικά:—«Τί κακὸ μᾶς ἐπλάκωσε, Στάθη, μὲ τούτην τὴ δυστυχισμένη».

Ὁ ἄντρας τῆς τῆς ἐρριξε μία λοζὴ ματιά, κ' ἐκίνησε μαζῆ μὲ τὸ γέροντα.

Ἀνέβηκαν στὸ Μυρτερό, τὸ χωριὸ τους, κ' ἐδιάβαιναν τώρα ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο. Ἐκανε ζέστα πολλή: ὁ ἥλιος ἐρριχνε ἀπὸ ψηλά τὲς πυρῶνες ἀχτίδες του, που ἐπεφταν στάσπριμένα σπύτια και τῆξαναν ν' ἀναδίνουν κάψα κ' ἐκεῖνα. Οἱ διαβάτες ἦταν σπάνιοι, και λίγα ἀργαστήρια ἀνοιχτά. Μὰ σ' ἕνα, τοῦ Γεροδήμου, στὸ κεντρικότερο μέρος τοῦ χωριοῦ, εἶχε συναχθεῖ καμπόσος κόσμος. Ἐκεῖθες ἐπερνοῦσαν τώρα ὁ Σταθης μὲ τὸν πατέρα τῆς Σταλαχτῆς, κ' εἶδαν πῶς ἀφτοῦ μέσα ἐμιλοῦσε μεγαλό-

φωνα και ἀνήσυχα ὁ Γιάννης ὁ Λάκουρας, φανερά γιά τὸ γινόμενο τῆς νυχτός. Κ' ἦταν ἡ ἑμιλία του ἀψία, και τὴν ἐσυντρόφεσε μὲ χερνομίες τραγικές, και συχνὰ ἀνέμιζε και τὴ μαγγούρα του, που τὴν ἐκρεμούσε εἶπειτα ἀπὸ τὸ γυριστὰρ: στὸ βραχιόνι του. Και τὸν ἔκουαν ὅλοι προσεχτικοί, κ' ἐπαινοῦσαν μὲ κούνημα τοῦ κεφαλοῦ τὰ λόγια του, κοιτάζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Ὁ Σταθης ἐγλιγόρησε τὸ πάτημά του κ' ἐτράβηξε ἀπὸ τὸ μανίκι τὸ γέροντα: μὰ ὡς τόσο ὁ Γιάννης τοὺς εἶχε ἰδεῖ ἀπὸ μέσα και ζάφως ἐπαψε τὴν κουβέντα του κ' ἐπετάχτηκε στὸ δρόμο και τοὺς ἐσταμάτησε. Οἱ ἄνθρωποι που ἦταν στὸ μαγαζὶ ἐσηκώθηκαν ἀπὸ τὰ καθιστήρια τους κ' ἐκοίταζαν ἀπὸ τὴν πόρτα και τὰ παράθυρα.

«Σ' ἐπικσε τούτη ἡ ἀλωποῦ» ἐφώναξε ὁ Γιάννης τοῦ Θανάση, σφίγγοντας τὰ δόντια: «ἄλλα σοῦπα και ἄλλα κάνεις».

«Μέτρα τὰ λόγια σου» ἔκαμε ὁ Σταθης μὲ σοβαρὸν τρόπο κ' ἐτράβηξε πάλι τὸ γέροντα.

«Τί προσμένεις ἀκόμα;» ἐρώτησε ὁ Γιάννης ἐμποδίζοντας τοὺς νά προχωρήσουν.

«Θά κοιτάξω τὸ κακὸ νά μὴ γένει χειρότερον» ἀπάντησε ὁ Θανάσης ἀναστεναζόντας: «πρῶτα θά ἰδῶ νά βρεθεῖ διορθωμός».

τικά, ἐπὶ Σοφιστικῶν δὲ ἦσαν ἀσυγκρίτως σπουδαί-
 τερα, τὸ δὲ κεφάλαιον τῶν γλωσσικῶν στοιχείων
 πασῶν τῶν δημῶδων διαλέκτων ἦτο καὶ τότε καὶ
 πάντοτε τοσοῦτον πενιχρόν, ὥστε οὔτε ἠδύνατο οὔτε
 δύναται εὐρύτατον κύκλον διανοημάτων. Ἡ ἀρχαί-
 ζουσα λοιπὸν νεοελληνικὴ διαλεκτός, καίπερ ὑπὸ
 ὀλιγωτέρων ὁμιλουμένη, ὄχι μόνον ἐχρησιμοποιεῖτο
 ἵνα ἐκφράσῃ τὰ μὴ ἐκφραζόμενα ὑπὸ τῆς δημῶδου,
 ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευε τρόπον τινὰ ὡς διεθνῆς (=κοι-
 νῆ) γλῶσσα μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐλληνικῶν φυλῶν,
 ἠναγκάζοντο δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγράμματοι νὰ μαν-
 θάνωσι καὶ νὰ μεταχειρίζονται ἀρχαίζοντα γλωσ-
 σικὰ στοιχεῖα, ἵνα συνεννοῶνται πρὸς τοὺς ἀλλαχοῦ
 κατοικοῦντας ὁμοεθνεῖς. Ὁ Χίος λ. χ. ἢ ὁ Κύπριος
 ἐν μὲν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ὠμίλει μόνον τὴν τοπικὴν διά-
 λεκτον τῆς ἰδίας πατρίδος, ἀλλ' ὅταν ἤθελε νὰ
 συνεννοηθῆ προφορικῶς ἢ ἐγγράφως πρὸς τὸν ἐκ
 Κων)πόλεως ἢ ἐκ Πελοποννήσου ἐρχόμενον ἔμπορον
 καὶ ἐτι μᾶλλον πρὸς τὸν παρικοῦντα ἀρχιερέα, διδά-
 σκαλον ἢ ἱατρόν, ἠναγκάζετο νὰ πορεύῃ ὅσον ἠδύ-
 νατο τοὺς εἰς ἐκεῖνον ἀγνώστους ἢ μὴ ἀρεστοὺς χια-
 κούς ἢ κυπριακοὺς ἰδιωτισμοὺς, νὰ μεταχειρίζεται
 δὲ στοιχεῖα ἀρχαίζοντα, ὅσα ἐγνώριζεν ὅτι ἦσαν
 γνωστότερα ἢ ἀρεστότερα. Ὡσαύτως καὶ ὁ εἰς Χίον
 ἢ Κύπρον ἐρχόμενος ξένος οὔτε τὴν χιακὴν ἢ κυ-
 πριακὴν ἐγνώριζε, οὔτε τὴν διαλεκτον τῆς αὐτοῦ
 πατρίδος ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῆ. Ὅθεν μετεχει-
 ρίζετο ἄλλην διαλεκτον, ἣν ἐγίνωσκε ὅτι ἦτο γνω-
 στοτέρα καὶ ἀρεστοτέρα ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνι-
 σμοῦ καὶ αὕτη ἦτο ἡ ἀρχαίζουσα νεοελληνικὴ, ἣτοι
 ἡ σήμερον λεγομένη καθαρεύουσα. Κολοκυθία. Ἐνα
 καλὸ ἔχουν ὄλ' αὐτὲς οἱ φλυαρίαι, ὅτι φανερώουσι
 λαμπρὰ τὴν ἐπιστήμη, τὴν μέθοδον, τὴν κρίσιν τοῦ κ.
 Σκια. Ἡ ἀντίφασιν πρῶτα πρῶτα δὲ βλέπω νὰ χά-
 νεται· ἀπεναντίας φαίνεται καλύτερα. Ὁ κ. Σκιας
 ἔγραφε πῶς «ἡ δημῶδης ἐπεκράτει ἡσμέραι» ἀπ'
 ὅσα λέει τώρα τί βγαίνει; πῶς ἡ καθαρεύουσα «ἡσ-
 μέραι» ἀπλωνότανε κ' ἐπιανε ρίζες παντοῦ, καὶ με-
 γάλωνε ἀντὶς νὰ περιορίζεται ὁ ἀριθμὸς ἐκεῖνων ποῦ
 τὴ μιλοῦσαν κι αὐτό, γιατί δὲν μπορούσαν ἀλλῶς,
 παρὰ μόνον μὲ τὴν καθαρεύουσα νὰ συνεννοηθοῦν ὅσοι
 δὲν κατοικοῦσαν στὸν ἴδιον τόπον καὶ δὲ μιλοῦσαν
 τὸ ἴδιο γλωσσικὸ ἰδιῶμα! Μὰ καὶ φαινομενικῶς νὰ
 εἶταν ἡ ἀντίφασιν, καὶ νὰ μὴν εἶχε δίκιο ὁ ἐπικρι-
 τῆς, τὸ ἴδιο κάνει. Ὅλα βλέπετε εἶναι καλὰ καὶ
 ἴσια, καὶ μοναχὰ ἐκεῖνη μὰς τὰ χαλοῦσε. Ὅσα
 γράφει ἐδῶ ὁ κ. Σκιας τί ἀξίζει; ἕνα κάλπικο παρᾶ

τὸ πολὺ πολὺ. Κάλπικα πράματα ποῦ δὲν ἀξίζει
 τὸν κόπον οὔτε νὰ τὰ κοιτάξῃ κανεὶς. Κάλπικα μ'
 ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξης. Γιατί θὰ τὸ παρατή-
 ρησε πιστεύω ὁ ἀναγνώστης· πάει ἐπιτήδες καὶ φέρ-
 νει ὁ κ. Σκιας παραδειγμα, γιὰ στήριγμα τῆς γνώ-
 μης του, τὴν Κύπρο κι ἄλλα παρόμοια μέρη ἀπομο-
 νομένα, ὅπου ἡ γλῶσσα εἶναι φανερὰ ἰδιωματικὴ.
 Σκοπὸς του δὲν εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια· τὴ
 γνώμη του πολεμᾷ ὅπως ὅπως νὰ ὑποστηρίξει.
 Καὶ τί νὰ πῆ κανεὶς γιὰ τᾶλλα ποῦ γράφει, — πῶς
 οἱ Χιώτες ἢ ὅποιοι ἄλλοι ὅταν εἶταν νὰ μιλήσουνε
 μὲ τὸ γιάτρο τους ἢ τὸ δάσκαλο ἀναγκάζοντο(!)
 νὰ πορεύῃ ὅσο μπορούσαν «τοὺς εἰς ἐκεῖνον ἀγνώ-
 στοὺς ἢ μὴ ἀρεστοὺς (!) ἰδιωτισμοὺς» καὶ νὰ μετα-
 χειρίζονται — χωρὶς νὰ ρωτήσῃ κιόλας πόσοι θὰ
 μπορούσαν νὰ τὸ κάνουν — ἀστοιχεῖα ἀρχαίζοντα ὅσα
 ἐγνώριζον (!) ὅτι ἦσαν γνωστότερα καὶ ἀρεστότε-
 ρα (!!!); Ποῦ παρατήρησε τέτοια γλωσσικὰ ἢ κοι-
 νωνικὰ φαινόμενα ὁ κ. Σκιας; Στὴν περίστασιν ποῦ
 θὰ εἶταν ἀδύνατη ἢ καὶ δύσκολη ἡ συνεννόησις, ὁ
 γιάτρος, τὸ ἄτομον θὰ ἐρχότανε σὴν ἀνάγκη νὰ νὰ
 κατορθώσῃ νὰ συνεννοηθῆ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ
 τόπου, νὰ μάθει ὅσο μπορεί καὶ νὰ μεταχειρίζεται
 ὅσο μένει στὸν τόπον ἐκεῖνον ὅ,τι συνηθίζεται ἀπὸ
 τὴν κοινωνία ὅπου ζεῖ — εἶπαμε, ὅταν ἀλλῶς δὲν
 μπορεί νὰ συνεννοηθῆ. Τὸ ἄτομον πάντα θὰ πάει
 πρὸς τὴν κοινωνία· ὄχι νὰ λέει κανεὶς ὅτι αὐτὸ θὰ
 μένει ἀκίνητο, θὰ ξέρει καὶ θὰ λέει τὰ δικά του,
 ἀδιαφοροῦν ἂν μπορεί νὰ συνεννοηθῆ ἢ ὄχι, καὶ γὰρ νὰ
 γίνει κατορθωτὴ ἡ συνεννόησις θὰ ἀναγκάζονται οἱ
 ἄλλοι ἄνθρωποι γύρω του μιλοῦντας μαζί του νὰ
 «μεταχειρίζονται» κ.τ.λ. Ἄς εἶναι ἡσυχος ὁ κ.
 Σκιας. Τέτοια πράματα ποῦ γράφει δὲ γίνονται.
 Ἄς ἀφήσουμε κιόλας ποῦ καὶ χωρὶς νὰ τὸ βάλῃ
 κανεὶς σκοπὸ, θὰ γνωριστῆ λίγο ἢ πολὺ μὲ τοῦ τό-
 που τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα, φτάνει νὰ μείνῃ κάμποσο
 καιρὸ στὸν τόπον ἐκεῖνον. Ἐπειτα δὲ μὲ τὸ νὰ πῆ
 ἀπὸ πρὶν ὁ κ. Σκιας πῶς οἱ παραλλαγῆς ἀπὸ ἕνα
 ἰδιῶμα σ' ἄλλο εἶτανε σημαντικὲς ἀρκετά, δὲν μπο-
 ρεῖ ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνον νὰ συμπεράνει κανεὶς ἀναγκ-
 αστικὰ, πῶς εἶτανε καὶ τέτοιαι οἱ παραλλαγῆς,
 ὥστε ἀδύνατη νὰ κατανοῖ ἡ συνεννόησις.
 Αὐτὸ χρειάζεται ἀπόδειξιν. Νὰ ποῦμε ὅμως
 καὶ τὴν ἀλήθειαν, πολλὰ γυρεύουμε ἀπὸ τὸν κ. Σκια
 — σοβαρὴ λογικὴ κ' ἐπιστήμη. Ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ;
 — Ὁ Γέρλαχ ἔγραφε τοῦ Κρούσιου στὰ 1578 «ὅλα
 τὰ πλοελληνικὰ ἰδιῶματα διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ

τε τὴν προφορὰν καὶ τινὰς τῶν λέξεων· πάντες ὅμως
 οἱ Ἕλληνες συνεννοοῦνται μεταξύ των ἐκτὸς τῶν
 Τσακῶνων (Σάθα, παράρτημα νεοελληνικῆς φιλο-
 λογίας σελ. 30). Τὴν ἴδια ἐποχὴν ὁ Ζυγομαλάς,
 πρωτονοτάριος τοῦ Πατριαρχείου, γράφοντας στὸν
 Κρούσιον κι αὐτὸς λέει· «πλὴν εἴ καὶ ἐν τισὶ λέξεσι
 καὶ φωναῖς παρηλλαγμένως λαλοῦσιν, ἀλλὰ ἕκαστος
 τὸν ἕτερον καὶ ἄλλον οἶδε, καὶ ἀκούει αὐτοῦ λαλοῦν-
 τος. Τοῦτο δὲ μόνον, ὅτι εὐθὺς γινώσκει εἰς ἕτερον,
 ὅτι Βυζάντιος τυχὸν, Κρής, Χίος, Ναύπλιος, Νά-
 ξιος, νησιώτης, ἠπειρώτης, ἢ ὅθεν ἂν ἦ» καὶ ἀλλοῦ
 «ὁ εἰδὼς λαλεῖν ἀπλῶς μίαν τῶν διαλέκτων (εἰπεῖν)
 ὡσεὶ οἱ Βυζάντιοι τυχὸν ἢ οἱ Ναύπλιοι, οἶδε λαλεῖν
 (ἵνα εἶπω κρεῖττον) ἵνα καταλαμβάνῃ καὶ ἀκούῃ
 καὶ τὰς λοιπὰς» (Σάθα, σελ. 34). Ὅμοια κι ὁ Κα-
 βάσιλας αὐτὸς δὲ μίαν καὶ μόνην (διαλεκτον) μα-
 θὼν, ἦν καὶ ἡμεῖς, ἀπάσας καλῶς εἶσθε» (Σάθα,
 σελ. 34)· αὕτη ἡ μίαν καὶ μόνην, ποῦ λέει ὁ Κα-
 βάσιλας πῶς ἔφτανε νὰ μάθῃ ὁ Κρούσιος γιὰ νὰ
 ξέρει «ἀπάσας καλῶς» δὲν εἶναι βέβαια ἡ καθα-
 ρεύουσα, τὸ λεχτικὸν καὶ τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας —
 ὅπως νομίζει ὁ κ. Σκιας, ἂν θυμᾶμαι καλὰ. Πολὺ
 περισσότερο θὰ ἐμοιάζει μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν δημοτι-
 κῶν τραγουδιῶν, ποῦ ἀκόμα πιὸ παλιὰ ἀπὸ τὴν ἐ-
 ποχὴν ἐκεῖνην, «θηρηλογεῖν τὸ μεγὰλο δυστόχημα»
 — τὸ παρῆμο τῆς Πόλης.
 «Τὸ κεφάλαιον τῶν γλωσσικῶν στοιχείων τῶν
 δημῶδων διαλέκτων, λέει ἀκόμα ὁ κ. Σκιας, ἦτο
 τοσοῦτον πενιχρόν, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ εὐ-
 ρύτατον κύκλον διανοημάτων». Σοφὴ παρατήρησις.
 «Πενιχρόν» ἢ ὄχι; τὸ κεφάλαιον τῶν γλωσσικῶν
 στοιχείων εἶτανε ἰσομέτρο μὲ τὸ κεφάλαιον τῶν
 νοημάτων τοῦ λαοῦ, ἀνάλογο μὲ τὴν πνευματικὴν του
 κατάστασιν, ἀρετὸ γιὰ νὰ συνεννοηθῆ «ὁ εἰς Χίον
 ἢ Κύπρον ἐρχόμενος ξένος» καὶ «ὁ Χίος ἢ ὁ Κύ-
 πριος μὲ τὸν ἐρχόμενον ἔμπορον καὶ τὸν παρικοῦντα
 διδάσκαλον ἢ ἱατρόν». Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λό-
 γους, «λοιπὸν καὶ ὅθεν ἡ καθαρεύουσα λοιπὸν ἐχρη-
 σίμευε ὡς διεθνῆς γλῶσσα μεταξὺ τῶν διαφόρων
 ἐλληνικῶν φυλῶν, καὶ ὅθεν μετεχειρίζετο αὐτὴν ὁ
 εἰς Χίον ἢ Κύπρον ἐρχόμενος ξένος, ὡς γνωστότερον
 καὶ ἀρεστοτέρον ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ» ὅθεν
 εἶπε κι ὁ Εὐριπίδης. θιὸς σχωρὶς· τοιεῖο φρεῦ, τῆς
 βροτείας φρενός· ποῖ προβάσεται; τί τέρμα τόλμης
 καὶ ἀνοησίας γενήσεται! Τόλμη βέβαια· ταιριάζει
 ἐδῶ. Τόλμη χρειάζεται; ὄχι μικρὴ, γιὰ νὰ φτᾷ
 κανεὶς νὰ πῆ τέτοια πράματα — ἡ καθαρεύουσα

«Καὶ τί διορθώσι; Βάλε ρωτιὰ στὰ μεγάλα τὰ
 σπῖτια! Ἡ φτώχεια θὰ ζήσετε καλύτερα». Κ' εἶπὶ
 λέγοντας ὁ Γιάννης μὲ τὸ μαγγοῦρι του ἐφοβήριζε
 τὴν κορφή μιανῆς ράχης, ὅπου ἐφαινόταν ἕνα σπῖτι
 καλοχτισμένο, κλεισμένο γύρου μὲ τοίχους κα μὲ
 ψηλὰ κυπαρίσια, ποῦ ἐπρόβαλαν ἀπάνωθ' αὐτοὺς, κου-
 νώντας ἀνάλαφρα ἐδῶ κ' ἐκεῖ τίς μυτερὲς κορφές τους.
 «Δὲν τὸ κάνω· θὰ χάσω καὶ τὴν ψυχὴ μου»
 τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Θανάσης χαμηλόφωνα.
 «Τοῦ πρέπει ὅμως. Καὶ θ' ἀβλεπῆς καὶ τουτουνοὺς
 τοὺς μεσάτωρες νὰ ὤφουν τῆς πείνας, ὅπως πρῶτα
 ποῦ δὲν ἦταν στοῦ Ἀρτέμη».
 «Ἐτσι εἶπε ὁ Γιάννης, κ' ἦταν χαζίρι νὰ μιλή-
 σει ἀκόμα· ἀλλὰ ἀπὸ μέσα, ἀπὸ τὸ μαγαζὶ, ἀκού-
 σθηκε ἡ φωνὴ τοῦ νοικοκύρη, ἐνοῦ παχιοῦ, σοβαροῦ
 χωριάτη, πῶλεγε: — Ἐγὼ δίκιο ὁ γέροντας· ἄς
 κοιτάξῃ νὰ διορθώσῃ τὸ πρᾶμα. Τί θὰ κερδίσει μὲ
 τὰ φονιά;»
 Ὁ κόσμος ἐπαίνεσε τὸ λόγο, κ' ὁ Γιάννης ἐ-
 παραμέρισε, τοὺς ἔβλεπε νὰ φέρον κ' ἐμπῆκε πάλι
 στὸ μαγαζὶ.
 Σὲ μίαν μεγάλην κἀμαρα τοῦ σπιτιοῦ του ὁ
 Γιώργης Ἀρτέμης ἐπερπατοῦσε ἀπάνου κάτου ἀνή-

συχος, ὅταν ἐμπῆκε ὁ Σταθης μέσα. «Τί τρέχει;»
 ἐρώτησε ἀμέσως ὁ νέος σταματώντας καὶ δίχως νὰ
 καλημερίσει.
 «Θέλει νὰ σὲ ἰδεῖ τῆς κοπελλῶς ὁ πατέρας» τοῦ
 ἀποκρίθηκε παραγμένος «εἶνε κάτου σὴν κούρτη
 σου, τάξε του ὅ,τι μπορέσεις, γιατί ὁ ἄλλος ἀνα-
 στατώνει τὸ χωριό».
 «Ἄς ἐρθεῖ» εἶπε σκεπτικὸς ὁ Ἀρτέμης· κ' ἐνῶ
 ὁ Σταθης ἔβγαине στὸ παράθυρον γιὰ νὰ φωνάξῃ τὸ
 γέροντα, ἐπρόστασε μιλοῦντας μοναχός του: «Καὶ-
 μένη Σταλαχτή, τί νὰ κάμω γιὰ νὰ μοῦ σ' ἀ-
 φήσουν;»
 «Ἀνεβαίνει» εἶπε ὁ Σταθης, καθίζοντας σ' ἕνα
 σκαμνί.
 Καὶ σὲ μίαν στιγμὴν ὁ γέροντας ἦταν ἀπάνου,
 κ' ὁ Ἀρτέμης τὸν ἐχαίρειτῃς δείχνοντας ἀδιαφο-
 ρία· μὰ δὲν ἔλαβε ἀπάντησιν. Μὲ ταπεινὸ βλέμμα
 ἐκοίταξε ὁ ἀδίκημένος ἠλόγουρά του ἐξέταξε τοῦ
 σπιτιοῦ τὰ ἐπιπλα ποῦ τοῦ ἐφαινόταν ἀξέτιμωτα,
 ἐσυνόμοιαζε μὲ τὸ νοῦ του ἐκεῖνο τὸ παλάτι μὲ τὴν
 φτωχὴν κατοικίαν του, κ' ἔκρινε πῶς ἦταν ἀδύνατο,
 γιὰ τὴν μεγάλην κοινωνικὴν διαφορὰ, νὰ πατήσῃ ἡ
 θυγατέρα του ἀπτοῦ μέσα. Τὸ πρόσωπό του εἶδει
 πάλι ἀπέραντη λύπη, καὶ τὸ βλέμμα του ἐπροσηλώ-
 θηκε γάμου.

«Γέροντα δὲ μιλεῖς;» ἐρώτησε ὁ Σταθης γιὰ νὰ
 διακόψῃ τὴν ἀνυπόφερτη σιωπὴν.
 «Τί νὰ πῶ;» ἀπολογήθηκε μὲ τὸ κεφάλι κάτου·
 «ἀφτὸς πρέπει νὰ μιλήσῃ, ὅστερ' ἀπ' ὅ,τι ἔκαμε».
 Ὁ Ἀρτέμης τὸν ἐκοίταξε ζεταστικὰ καὶ μὲ
 ψυχρότητα, κ' ἐκατάλαβε τὴν μεγάλην πίκρα τοῦ
 ἀνθρώπου, ποῦ ἡ φυσικὴ ἀδυναμία καὶ ἡ ταπεινώσις
 τοῦ τὴν ἐδίπλωνε· τὸν ἐσίμωσε καὶ δείχνοντάς του
 ἕνα καθίσμα τοῦπε:
 «Μὴ στοχάζεσαι, πῶς δὲν ἀγαπᾶω τὴν κο-
 πέλλα;»
 «Ἄν τὴν ἀγαποῦσες δὲ θὰ τὴν ἐκακομοίρα-
 ζες» τοῦ ἀποκρίθηκε χωρὶς νὰ κουνηθῆ «μὰ ὁ Θεὸς
 τιμωρᾷ τὴν ἀδικίαν».
 «Μὴ θυμώνεις» τοῦπε ὁ Σταθης «δὲν κερδίζεις
 τίποτα. Τί θέλεις; Λέγε το ξάστερα;»
 «Νὰ τὴν πάρῃ» ἀπάντησε ἀποφασιστικὰ κ' ἐ-
 κοίταξε γύρω του σὺν ἔσφιξις ἀπὸ τὸ λόγο του.
 «Γυρεύεις τὸ ἀδύνατον» ἀπάντησε ὁ Σταθης μὲ
 σοβαρότητα.
 Μὰ ὁ Θανάσης δὲν τοῦ ἀπολογήθηκε· ἐπρόσ-
 μενε, χλωμὸς ἀπὸ τὴν λύπη καὶ τὴν ἀμφιβολίαν,
 τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρτέμη· καὶ τοῦτος αἰστανθήκε
 μέσα του τὴν ἀνάγκη νὰ πρᾶναι τὸν ἀδίκημένον
 καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἐσυλλογίστηκε κ' ὄλας

